

Još jedan kasnoantikni kapitel u Dubrovniku

Početkom 1962. godine — obilazeći predio najstarijeg dijela grada, neposredno uz sam lokalitet koji se po srednjovjekovnoj crkvi, srušenoj u velikom potresu,¹ nazivlje i »Na Andriji« — ugledala sam u dvorištu jedne kućice u Ulici od Kaštela kapitel, sa tipičnom kasnoantiknom dekoracijom. Taj nalaz je prilično značajan i zbog toga što je to predio najstarijeg dijela grada, gdje su nađeni i kasnoantikni kapiteli, koje je *Cvito Fisković* pred nekoliko godina objelodanio u beogradskom »Starinaru«,² smatrajući da su važan prilog poznavanju osnutka grada Dubrovnika.

Kapitel je bio, nedugo prije nego sam ga zapazila, izvađen iz kamena pločnika pred kućom u istom dvorištu. Vlasnici su, naime, popravljali pločnik dvorišta, pa kad su u njemu zapazili jedan četverouglasti kamen koji je bio položen dublje od ostalih ploča dvorišta izvadili su ga i postavili ga tako da im posluži za — cijepanje drva!

Srećom, kapitel nije dugo ostao u toj namjeni, nego ga je otkupilo »Društvo prijatelja dubrovačke starine« i smjestilo u Dubrovački lapidarij.

Taj kapitel neobično je vrijedan i važan s obzirom na vrlo siromašne arheološke nalaze iz vremena kojemu, po svemu sudeći pripada, iako je na žalost prilično oštećen. Gotovo mu je jedna čitava strana namjerno otučena. Možda je u nekoj drugoj namjeni smetala kosa četvrte strane, pa je gotovo do dna otučena, a još je k tome i naknadno odbijen gornji dio te strane. Abak je također vrlo oštećen, što je i razumljivo jer je kapitel služio kao ploča u pločniku. Na tom dijelu kapitela nije vidljivo gotovo ništa, tako da se ne može tačno utvrditi kakvi su bili završna volutna zona i abak.

Kapitel sa Kaštela je od bijela kamena. Promjer donje kružnice je 36 cm, širina abaka (vidljivog) iznosi 40 cm., a visoka je 37 cm. Na dnu kapitela, u sredini, nalazi se rupa s promjerom od 10 cm., koja je služila za umetanje kovine prilikom povezivanja kapitela s njenim stupom.

Stilizirani oblici reljefnog akantovog lista obavijaju tijelo kapitela i međusobno oblikuju u svakom polju tri malo udubljena geometrijska lika, gore i dolje romb, a u sredini pačetvorinu s uvučenim stranicama. Sa svake strane te pačetvorine lišćem je oblikovano po jedno »oko«. Interesantno je spomenuti da prvo i treće polje glavice imaju spojene stranice gornjeg romba, ali se na drugom polju stranice gornjeg romba ne spajaju, nego čine jedinstveni oblik sa srednjom pačetvorinom. Kakvo je bilo četvrto polje, ne može se reći, jer je gotovo cijelo otučeno i samo se malo pri dnu nazire motiv, ali se može pretpostaviti da je bilo kao i drugo polje. Sama modelacija reljefa je mekana.

Svojim stilom ovaj se dubrovački kapitel može usporediti s kapitelom iz poznate solinske crkve u »Gradini«, pronađenim 1911. godine, a koji se pripisuje VI

¹ L. Beritić: »Ubikacija nestalih spomenika u Dubrovniku«. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 10 Split 1956, 73.

² C. Fisković: »Starokršćanski ulomci iz Dubrovnika«, Starinar — organ Arheološkog instituta SAN, Nova serija, knjiga IX—X Beograd 1958—1959.

³ F. Bulić: »Krunidbena bazilika kralja Zvonimira usred Gradine u Solinu«. Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, godina XLVII — XLVIII, str. III Split 1924—25, tabl. V-2; R. Kautzsch: Kapitellstudien, Tafel 4, Fig. 30, Berlin — Leipzig 1936; Lj. Karaman: »Iz kolijevke hrvatske prošlosti«, Zagreb 1930, 195

stoljeću, odnosno kasnoj antici.³ Kako je već rečeno, stilizirani akantovi listovi oblikuju na njemu geometrijske likove, pogotovu pačetvorine, zapravo ih svojim prepletanjem i dodirivanjem između sebe stvaraju, kao što je i na kapitelu sa solinske Gradine, koji treba po njegovu stilu razlikovati od onog drugog kapitela pronađenog također u Gradini 1880. godine, ali koji potječe iz X — XI stoljeća.⁴

Sudeći dakle po tome upoređivanju sa solinskim kapitelom nađenim 1911. godine vrlo je vjerojatno da dubrovački kapitel sa Kaštela, koji ovdje objelodanjuje, pripada također VI stoljeću.

Kojemu je spomeniku ovaj kapitel pripadao, za sada je nemoguće pretpostaviti, jer tu u blizini još nije pronađen nijedan objekt koji bi se mogao s kapitelom vremenski povezati. Vjerojatno je to bila kasnoantikna crkva, što bi za nas bilo interesantnije, ali možda je kapitel kao spolij bio uzidan i kasnije u neku preromaničku ili romaničku crkvu. Nadamo se, da će tek arheološko istraživanje lokaliteta »Na Andriji«, koje uskoro otpočinje, dati odgovor na to pitanje i unijeti više svjetla na vremensko razdoblje kome ovaj kapitel pripada i da će u isto vrijeme pridonijeti i određenijem zaokruživanju životnog vijeka grada Dubrovnika na njegovu današnjem mjestu i tačnijem određivanju vremena njegova osnutka. Upravo po tome je ovaj novi arheološki nalaz, iako na prvi mah malen i neznatan, ipak značajan.

⁴ Isto

⁵ C. Fisković: isto, 57

